

KEUZEDEEL MENSEN MET LICHT VERSTANDELIJKE BEPERKING EN MOEILIK VERSTAANBAAR GEDRAG

COLOFON

Uitgeverij: Edu'Actief b.v.
0522-235235
info@edu-actief.nl
www.edu-actief.nl

Auteur: Cornelia de Ruiter

Redactieleden: Titsia Sandriman, Agnes Schouten

Eindredacteur: Agnes Schouten

Titel: Mensen met licht verstandelijke beperking en moeilijk verstaanbaar gedrag

ISBN: 978 90 3724 758 9, maakt deel uit van pakket: 978 90 3724 657 5

Bronvermelding: Aidan Jones, www.Be-Responsible.nl,
www.mijndagritmepictogrammen.nl

© Edu'Actief b.v. 2018

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in compilatiewerken op grond van artikel 16 Auteurswet kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Edu'Actief, te vinden op www.edu-actief.nl.

INHOUDSOPGAVE

Hoe werk je met een keuzedeel?	5
1. Over dit keuzedeel	7
2. Doelgroep (SG)LVB	13
3. Ondersteunen, begeleiden en behandelen van mensen met (SG)LVB	26
4. Regelgeving en sociale netwerk en de (SG)LVB-cliënt	56
Theoriebronnen	71
5. ABC-schema probleemgedrag	72
6. Basisprincipes in gesprekken	74
7. Behandelplan opstellen	77
8. Communicatie in professionele relaties	81
9. Curatele, mentorschap en bewindvoering	83
10. De Cirkel van 8	86
11. Diagnostiek bij licht verstandelijke beperking en gedragsproblemen	90
12. Doelgroep (SG)LVB	93
13. Dubbele diagnose	97
14. Gedragsproblemen en gedragsstoornissen	101
15. Herkennen van signalen bij probleemgedrag	105
16. Het bespreken van het sociale netwerk	110
17. Hoe ga je om met probleemgedrag?	114
18. In gesprek met een cliënt	118
19. Interview voorbereiden	123
20. Interviewen	128
21. Moeilijk verstaanbaar gedrag	131
22. Mogelijkheden om het netwerk te versterken	134
23. Naastbetrokkenen van een cliënt met (SG)LVB	141
24. Ondersteuningsbehoefte	144
25. SMART doelen formuleren	148
26. Sterk gedragsgestoord licht verstandelijk gehandicapt (SG)LVB?	151
27. Theoriebron Triple diagnose	154
28. Valkuilen in gesprekken	158
29. Vrijheidsbeperkende maatregelen	161
30. Wat is een licht verstandelijke beperking?	165

HOE WERK JE MET EEN KEUZEDEEL?

In iedere opleiding volg je een aantal keuzedelen. Ze zijn bedoeld om je beter op de arbeidsmarkt voor te bereiden. Je school bepaalt het aanbod waaruit je kunt kiezen en wanneer je zo'n keuzedeel kunt volgen.

Hoelang je aan een keuzedeel werkt, varieert: 240, 480 of 720 studiebelastingsuren (SBU). Die informatie vind je in de inleiding *Over dit keuzedeel*, waarmee elk keuzedeel begint.

Waar en wanneer je aan een keuzedeel werkt, bepaalt je school. Dat kan op school zijn, op je stageadres of thuis. Meestal zal het een mix van deze drie zijn.

Inleiding

Een keuzedeel van Edu'Actief begint met een introductie. Dat kan naast een korte inleiding bijvoorbeeld een filmpje zijn over iemand die binnen zijn werkveld te maken krijgt met de inhoud van dit keuzedeel. Vervolgens vind je vermeld uit welke onderwerpen (leereenheden) het keuzedeel bestaat.

Uitdaging

In elk keuzedeel werk je stap voor stap toe naar een eindopdracht: de uitdaging, waarvoor je de stof van het gehele keuzedeel gebruikt. Het kan bijvoorbeeld gaan om de verzorging van een wijnproeverij met bijpassende hapjes, een compleet ondernemersplan voor een startup, een gevuld zorgdossier waarin je hebt gedocumenteerd welke begeleiding je een cliënt hebt gegeven en wat de resultaten waren, etc. Je werkt in een aantal stappen naar de eindopdracht toe. Elke stap levert per leereenheid ten minste één beroepsproduct op, dat wil zeggen een document, een (video)verslag van een gesprek of een fysiek product zoals je dat ook in de beroepspraktijk maakt. Dat kan bijvoorbeeld een wijnkaart zijn of het financiële hoofdstuk van een ondernemingsplan.

Resultaten

Daarna vind je een beschrijving van de doelen waaraan je gaat werken: een opsomming van de resultaten aan het eind van het keuzedeel.

Beoordeling

Je werkt individueel en soms samen met medestudenten aan je opdrachten. De beoordeling van je werk gebeurt op verschillende manieren en momenten. Het kan zijn dat je een of meer kennistoetsen maakt die mee tellen in de eindbeoordeling. Je zult ook een beoordeling krijgen van de beroepsproducten die je tijdens dit keuzedeel oplevert. En natuurlijk wordt je eindopdracht beoordeeld. Je vindt de beoordelingscriteria telkens kort beschreven in de inleiding *Over dit keuzedeel* op elke leereenheid. Hoe zwaar een onderdeel meetelt, hoor je van je docent.

Oriëntatieopdrachten

Voordat je met de eerste leereenheid van een keuzedeel begint, maak je een aantal opdrachten waarmee je je nader op de stof oriënteert. Zo verken je het terrein van dit keuzedeel.

Bronnen en verwijzingen

In dit keuzedeel vind je verwijzingen naar bronnen. Deze kun je herkennen aan een icoontje. Dit kan een theoriebron zijn, een internetlink of een filmpje. Zo zien de icoontjes eruit:



Internetsite



Theoriebron



Video

De theoriebronnen op alfabetische volgorde vind je na elke leereenheid. Het kan zijn dat een theoriebron al eerder is behandeld, kijk dan in de inhoudsopgave van de andere leereenheden om betreffende bron terug te vinden.

LET OP!

Bronnen worden op verschillende manieren bij de opdrachten aangegeven:

1. bron **voor** een opdracht.
In dit geval is de theoriebron van toepassing op de daaropvolgende opdrachten.
2. bron **in** een opdracht.
In dit geval is de theoriebron alleen van toepassing op deze specifieke opdracht. Wordt er **in** een opdracht geen bron aangegeven, maar heb je wel bepaalde informatie nodig, dan zoek je de informatie in een van de eerder genoemde bronnen binnen deze leereenheid.

De video's, rollenspelen, formulieren, weblinks en bronnen kun je vinden in de digitale leeromgeving. Hier vind je ook de digitale versie van dit keuzedeel.

Ga naar www.edu-actief.nl/licentie.

Volg de stappen om toegang te krijgen tot het digitale lesmateriaal.

Voor het gebruik van de digitale leeromgeving heb je een tablet, computer of mobiele telefoon met internettoegang nodig. Je werkt je opdrachten uit op papier of digitaal.

1. OVER DIT KEUZEDEEL

OVER DIT KEUZEDEEL

Moeilijk verstaanbaar gedrag bij mensen met een verstandelijke beperking. Dat is een hele mond vol. Maar over welke doelgroep hebben we het dan? Moeilijk verstaanbaar gedrag is een algemene benaming voor probleemgedrag. Zo zal dit ook verder in dit keuzedeel worden aangeduid. Het keuzedeel zelf gaat over de doelgroep (SG)LVB. (Sterk Gedragsgestoord Licht Verstandelijk Beperkt). Dus mensen met een licht verstandelijke beperking en (grensoverschrijdend) probleemgedrag. Maar wat is probleemgedrag? Wat zie je dan? Wat kunnen de oorzaken zijn? En hoe ga je ermee om en hoe begeleid je mensen met (SG)LVB? Nu is het moeilijk om op die vragen één concreet antwoord te geven. Er zijn veel factoren die van invloed kunnen zijn op het gedrag en deze kunnen op elkaar inspelen.

Om mensen met (SG)LVB te kunnen begeleiden is inzicht nodig. Vaak is het een zoektocht om de juiste begeleiding te kunnen bieden. Iedere situatie en ieder persoon is anders. Dat vraagt veel begrip, inlevingsvermogen en deskundigheid van de professionals. Belangrijk is goed te kijken naar 'wie is de cliënt'.

In dit keuzedeel onderzoek je wat (SG)LVB is en wat het betekent voor de betrokkene en naastbetrokkenen. Je leert meer over emoties en gedragingen van iemand met (SG)LVB en hoe je hier zelf mee kunt omgaan en gedrag kunt beïnvloeden. In de theoriebronnen vind je de nodige informatie. Daarna ga je zelf jouw kennis verder uitbreiden door middel van opdrachten. Kom je er niet uit? Vraag hulp aan professionals in je (werk)omgeving!

Dit keuzedeel bestaat uit drie leereenheden, samen goed voor 240 SBU.

- Doelgroep (SG)LVB (80 SBU)
- Ondersteunen, begeleiden en behandelen van mensen met (SG)LVB (80 SBU)
- Wetgeving en sociale netwerk en de (SG)LVB-client. (80 SBU)

*In dit keuzedeel zal omwille van de leesbaarheid iemand met (SG)LVB steeds als 'hij of zijn' beschreven worden in de tekst. Waar 'hij of zijn' staat kan uiteraard ook 'zij of haar' worden gelezen.



Hoe werk je met een keuzedeel?



Filmpje Jordy

Bekijk het filmpje over Jordy. Als we het hebben over mensen met (SG)LVB zijn dit vaak mensen aan wie je dat in eerste instantie niet kan zien. Het zijn meestal mensen met een redelijk normaal uiterlijk, die verbaal sterk zijn en vaak meer denken te kunnen dan ze daadwerkelijk aankunnen. Vaak gaat het om een doelgroep die snel overschat wordt. Juist deze overschatting kan leiden tot probleemgedrag. Probleemgedrag begrijpen we dan niet meteen. Het gedrag is onverwacht. Soms kunnen mensen zelfs grensoverschrijdend zijn naar anderen of naar zichzelf. Bijvoorbeeld door agressief gedrag te vertonen. Met dit gedrag wil iemand vaak vertellen dat er iets niet klopt. Dat ze iets anders willen of niet tevreden zijn met de manier waarop hun leven verloopt. Het is vaak een doelgroep die tussen 'wal en schip' valt. De doelgroep past eigenlijk niet goed binnen de gehandicaptenzorg maar ook niet in de psychiatrie. Ze komen vaak al vanaf jonge leeftijd bij verschillende hulpinstanties terecht. Belangrijk is dat al deze instanties goed met elkaar samenwerken. Alleen op die manier kan de juiste ondersteuning geboden worden aan deze doelgroep.

DE UITDAGING

Bij ieder keuzedeel hoort een centrale uitdaging. Dit kun je zien als een eindopdracht. De uitdaging van het keuzedeel Mensen met een licht verstandelijke beperking met moeilijke verstaanbaar gedrag bestaat uit het maken en houden van een presentatie met beeld en een kort filmpje over dit onderwerp (SG)LVB. Je laat zien wat probleemgedrag is en hoe de begeleiding bij mensen met (SG)LVB eruit kan zien. Je laat ook zien hoe je het sociale netwerk kunt betrekken bij de begeleiding.

Je geeft jouw presentatie aan een klas binnen je opleiding. Je laat zien wat je geleerd hebt bij dit keuzedeel en waarom dit een bijzondere doelgroep is. Je bespreekt je presentatie klassikaal.

Resultaten van het keuzedeel:

- Je kunt uitleggen wat verstaan wordt onder probleemgedrag en grensoverschrijdend gedrag bij cliënten met een licht verstandelijke beperking
 - Je kunt kenmerken van (SG)LVB en de gevolgen ervan benoemen
 - Je kunt vormen en uitingen van het probleemgedrag omschrijven.
 - Je kunt mogelijke aanleidingen van het probleemgedrag en onderliggende problematiek in kaart brengen.
 - Je kunt de betekenis van het probleemgedrag en de gevolgen van het probleemgedrag benoemen.
 - Je kunt aangeven wat het probleemgedrag in stand houdt.
 - Je kunt cliënten met een (SG)LVB begeleiden en behandelen.
 - Je kunt begeleidingsmethoden beschrijven en toepassen, afgestemd op de cliënt
 - Je kunt een gesprekstechnieken toepassen in contact met (SG)LVB-clieñten en naastbetrokkenen.
 - Je hebt kennis van wetgeving rondom de (SG)LVB-problematiek.
 - Je kunt het netwerk van de cliënt in kaart brengen, uitbreiden en versterken.
-

Door het maken van de opdrachten en eindopdracht richt de beoordeling zich op zowel theoretische als praktische toepassing van het keuzedeel *Mensen met licht verstandelijke beperking moet moeilijk verstaanbaar gedrag*. Wat is dit probleemgedrag, hoe herken je het, hoe communiceer je met en begeleid je iemand met probleemgedrag en hoe kun je het sociale netwerk inzetten enzovoort.

- Iedere leereenheid wordt afgesloten met een kennistoets. Let op! Alle theoriebronnen (tekst, websites en films) zijn belangrijk voor de kennistoets.
- Iedere leereenheid bouwt op naar de afsluitende opdracht waarin alle informatie samenkomt.
- De afsluitende opdracht wordt zowel door de docent als klassikaal beoordeeld. De eindbeoordeling wordt opgenomen als bijlage bij je diploma en kun je gebruiken voor je cv.
- De andere opdrachten uit de leereenheden maak je voor jezelf ter voorbereiding op de afsluitende opdracht. De docent geeft hier geen beoordeling voor. Wel loopt hij deze na en beoordeelt gemaakte opdrachten als voldoende of onvoldoende uitgewerkt.

Veel succes en veel plezier!

1.1 ORIËNTATIE

Voordat je gaat starten met de eerste leereenheid maak je een aantal opdrachten ter oriëntatie op dit keuzedeel. Het is belangrijk dat je deze opdrachten met overtuiging uitwerkt.

OPDRACHT 1: KENNIS MAKEN MET (SG)LVB

Moeilijk verstaanbaar gedrag bij mensen met een licht verstandelijke beperking is een breed begrip waar je in dit keuzedeel steeds meer over zult leren. Binnen het zorgprofiel noem je dit ook wel Sterk Gedragsgestoord Licht Verstandelijke Beperkt (SG)LVB. Bekijk het filmpje om een beeld te krijgen van wat (SG)LVB kan inhouden en beantwoord de vragen hierover.



Filmpje Jordy

- a. Hoe zou je Jordy omschrijven als je hem in de eerste 30 seconden van het filmpje ziet?
- b. Welke twee beperkingen heeft Jordy?
- c. Wat hield de sterke gedragsstoornis van Jordy volgens jou in?
- d. Waar zou Jordy zich zo uiten denk je?
- e. Welke dagelijkse handelingen zijn voor Jordy lastig?
- f. Wat doet de begeleider van Jordy om hem te helpen weer zelfstandig te worden?
- g. Wat heeft Jordy geleerd?

OPDRACHT 2: EIGEN ERVARING MET (SG)LVB

In Nederland zijn er naar schatting minimaal 55.000 personen met LVB. Mogelijk zijn dit er zelfs tienduizenden meer. De werkelijke omvang van de groep mensen met een LVB is lastig vast te stellen omdat niet alleen het verstandelijk functioneren een criterium is voor het vaststellen van LVB, maar ook de beperkingen op praktisch en sociaal gebied.

De term SGLVB staat voor Sterk Gedragsgestoord, Licht Verstandelijk Beperkt. Het is een aanduiding voor een groep mensen die zowel een verstandelijke beperking als een gedragsprobleem heeft. De term zelf zegt niets over de aard en ernst van individuele problematiek. In de praktijk is de problematiek erg uiteenlopend. En er komen vaak meerdere stoornissen tegelijk voor. Naast problemen met het

begrijpen en overzien van situaties hebben mensen vaak problemen met het omgaan van hun emoties en het beheersen van hun gedrag en impulsen. Ook traumatisering, verslaving, problemen met justitie en problemen met seksualiteit kunnen een rol spelen.

- a. Ken jij iemand in je omgeving met (SG)LVB? Als je niemand kent vraag dan thuis of aan je kennissenkring of zij iemand kennen die een (SG)LVB heeft. Geef een omschrijving van deze persoon.
- b. Kun je zien dat deze persoon een (SG)LVB heeft? Leg uit waarom wel/niet.
- c. Zijn er zichtbare gevolgen bij deze persoon? Zo ja, welke?
- d. Wat kan hij/zij minder goed?
- e. Welke consequenties heeft eventueel probleemgedrag gehad voor de omgeving van deze persoon?
- f. Welke begeleiding krijg hij/zij?
- g. Hoe zou jij het vinden om met iemand om te gaan die de medische indicatie (SG)LVB heeft? Motiveer je antwoord
- h. Hoe denk je dat je iemand zou kunnen helpen met een (SG)LVB?

OPDRACHT 3: OP ZOEK NAAR EEN HULPINSTANTIE

Je gaat op zoek naar een hulpinstantie die mensen met (SG)LVB begeleidt. Dit kan zijn bij een instelling in de geestelijke gezondheidszorg, bij een MEE-organisatie, orthopedagogische instelling of in de forensische zorg enzovoort.

- a. Welke hulpinstantie of centrum is er voor mensen met (SG)LVB in jouw omgeving?
- b. Noteer de contactgegevens.
- c. Je verzamelt informatie over de instelling.
 1. Wat doet de instelling precies?
 2. Wie kunnen er terecht?
 3. Met welke partijen werkt de instelling samen?
 4. Welke behandelvormen zijn er?

Maak hiervan een kort verslag. Zo heb je alvast een idee wat er allemaal bij de instantie gedaan wordt en wat je kunt verwachten. Lever dit verslag in bij je docent.

Je kunt meestal voldoende informatie vinden op internet. Iedere instantie heeft wel een webpagina waar wordt uitgelegd wat de instantie doet en waar de organisatie voor staat.

2. DOELGROEP (SG)LVB

OVER DEZE LEEREENHEID

Hans Willemsen, voorzitter van het expertisenetwerk LVB 18+:

“Alles wat wij hebben meegekregen aan mogelijkheden – aan intellect, waar je geboren bent – daar hebben we allemaal geen invloed op. Dat geldt ook voor mensen met een LVB. Dat is een gegeven. Als ik zie waar mensen met een LVB over het algemeen mee geconfronteerd worden in hun leven, dan is dat vaak een bestaan met (te) hoge ambities, vrijwel permanent op je tenen lopen en toch je omgeving en jezelf steeds weer teleurstellen. Het is tragisch, omdat het gaat om een beperking die niemand ziet en die je zelf liever niet wilt erkennen. Daardoor overschat iedereen je stelselmatig. Mensen met een LVB worden geboren met minder mogelijkheden en vaak worden ze voor grotere problemen en uitdagingen gesteld in het leven. Dat vraagt om ons respect én om onze inzet: om ervoor te zorgen dat deze mensen een leven kunnen leiden dat waardevol en betekenisvol is.”

Deze quote zegt eigenlijk al heel goed waar (SG)LVB over gaat. In je toekomstige werk krijg je misschien te maken met het begeleiden van cliënten met (SG)LVB. Om deze cliënten goed te kunnen begeleiden ga je je eerst nog verder verdiepen in wat (SG)LVB is.



Resultaten van het keuzedeel deel.

- Je kunt kenmerken van (SG)LVB en de gevolgen ervan benoemen.
 - Je kunt diagnostische instrumenten die ingezet worden bij cliënten met (SG)LVB beschrijven.
 - Je kunt uitleggen wat verstaan wordt onder probleemgedrag bij cliënten met LVB en je kunt vormen en uitingen van het gedrag omschrijven
 - Je kunt mogelijke aanleidingen van het gedrag en onderliggende problematiek in kaart brengen.
 - Je kunt de betekenis van het gedrag en de gevolgen van het gedrag benoemen. Je kunt aangeven wat het gedrag in stand houdt.
-

Door het maken van de opdrachten en eindopdracht richt de beoordeling zich zowel theoretische als praktische toepassing van het keuzedeel Mensen met licht verstandelijke beperking met moeilijk verstaanbaar gedrag. Wat is probleemgedrag en grensoverschrijdend gedrag? Hoe herken je het? Hoe communiceer je met en begeleid je iemand met probleemgedrag en hoe kun je het sociale netwerk inzetten enzovoort.

- Iedere leereenheid wordt afgesloten met een kennistoets. Let op! Alle theoriebronnen (tekst, websites en films) zijn belangrijk voor de kennistoets.
- Iedere leereenheid bouwt op naar de afsluitende opdracht waarin alle informatie samenkomt.
- De afsluitende opdracht wordt zowel door de docent als klassikaal beoordeeld. De eindbeoordeling wordt opgenomen als bijlage bij je diploma en kun je gebruiken voor je cv.
- De andere opdrachten uit de leereenheden maak je voor jezelf ter voorbereiding op de afsluitende opdracht. De docent geeft hier geen beoordeling voor. Wel loopt hij deze na en beoordeelt gemaakte opdrachten als voldoende of onvoldoende uitgewerkt.

2.1 DOELGROEP

OPDRACHT 1: WAT WEET JE OVER (SG)LVB?



Theoriebron Wat is LVB



Theoriebron Wat is (SG)LVB



Website NJI

- a. Bij welke IQ-normering spreekt men van (SG)LVB?
- b. Bij welke IQ-normering spreekt men van zwakbegaafd?

- c. Waarom kunnen mensen die zwakbegaafd zijn ook gebruikmaken van de LVB-zorg?
- d. Waarom is IQ niet het enige criterium dat telt bij het vaststellen van (SG)LVB?
- e. Waarmee onderscheiden (SG)LVB-cliënten zich van andere doelgroepen?
- f. Zoek op internet op welke bijkomende psychische en/of gedragsstoornissen mensen met LVB kunnen hebben.
- g. Zoek op internet meer informatie over deze psychische, en/of gedragsstoornissen en maak hier een korte samenvatting van. Voeg de samenvatting toe met behulp van de knop Bijlagen.
- h. Bedenk tien gebieden waarbij mensen met (SG)LVB in de problemen zouden kunnen komen.



Theoriebron Wat is (SG)LVB?

OPDRACHT 2: WAAR HERKEN JE EEN (SG)LVB-CLIËNT AAN?

Wat is probleemgedrag of grensoverschrijdend gedrag? En welke problematiek doet zich voor bij (SG)LVB? Welke woorden en beelden schieten je te binnen? Wanneer je straks met deze doelgroep gaat werken is belangrijk dat je hier een heel goed beeld bij hebt. Je gaat een moodboard of collage maken van een (SG)LVB-cliënt. Een verzameling beelden en woorden die (SG)LVB volgens jou typeren.



Jong en lastig



Stappenplan Lino Lino-collage

- a. Bekijk het filmpje Jong en lastig.
Zoek minimaal tien afbeeldingen en/of teksten die volgens jou (SG)LVB typeren.
- b. Verwerk deze foto's in een collage. Dit mag je doen met behulp van knip- en plakwerk, maar je mag ook een digitale Lino-collage maken.
- c. Reflecteer jullie collages klassikaal:
 - Iedere student vertelt wat hij/zij heeft willen zeggen met de collage.
 - Andere studenten reageren: herkennen zij dit als (SG)LVB? Hebben ze aanvullingen? Is er iets naar aanleiding van de collage dat de student verder zou kunnen uitleggen of uitzoeken?